

Леся Газуда

КОНВЕРГЕНЦІЯ ЛЮДСЬКОГО І СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Леся Газуда

КОНВЕРГЕНЦИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО И СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

Lesia Hazuda

CONVERGENCE OF HUMAN AND SOCIAL CAPITAL OF TERRITORIAL ECONOMIC SYSTEMS

Розглянуто особливості конвергенції людського і соціального капіталу у межах територіально економічних систем в умовах трансформаційних змін. Окреслено роль людського фактора і необхідність формування та становлення людського капіталу з огляду на динамічні загальносвітові тенденції суспільного розвитку. Виокремлено напрями соціально-економічної конвергенції територіальних економічних систем, що мають безпосередній вплив на формування людського й соціального капіталу. Обґрунтовано основні ознаки конвергенції людського і соціального капіталу, серед яких важливими є підвищення освітнього рівня населення, набуття навиків ефективного господарювання в ринкових умовах. Наголошено на необхідності взаємодії і забезпеченні процесу конвергенції людського і соціального капіталу в умовах децентралізації влади й активізації ролі територіальних громад.

Ключові слова: конвергенція людського і соціального капіталу, територіальні економічні системи, тенденції суспільного розвитку, децентралізація влади, територіальні громади.

Рис.: 1. Бібл.: 6.

Рассмотрены особенности конвергенции человеческого и социального капитала в рамках территориально экономических систем в условиях трансформационных изменений. Определена роль человеческого фактора и необходимость формирования и становления человеческого капитала с учетом динамических общемировых тенденций общественного развития. Выделены направления социально-экономической конвергенции территориальных экономических систем, имеющих непосредственное влияние на формирование человеческого и социального капитала. Обоснованы признаки конвергенции человеческого и социального капитала, среди которых: повышение образовательного уровня населения, приобретение навыков эффективного хозяйствования в рыночных условиях. Отмечена необходимость взаимодействия и обеспечения процесса конвергенции человеческого и социального капитала в условиях децентрализации власти и активизации роли территориальных общин.

Ключевые слова: конвергенция человеческого и социального капитала, территориальные экономические системы, тенденции общественного развития, децентрализация власти, территориальные общины.

Рис.: 1. Библ.: 6.

The article discusses the features of the convergence of human and social capital within the territorial economies in terms of transformational change. There is outlined the role of the human factor and the need for the formation and development of human capital in the view of the dynamic global trend of social development. The article determines directions of socio-economic convergence of regional economies that have a direct impact on the formation of human and social capital. There is justified the basic features of the convergence of human and social capital, including improvement of the educational level of the population, acquiring skills of effective management in market conditions. The necessity of interaction and ensuring the convergence of human and social capital in terms of decentralization of power and the active role of local communities is explored.

Key words: convergence of human and social capital, territorial economies, the trend of social development, decentralization of government, local communities.

Fig.: 1. Bibl.: 6.

JEL Classification: A 13

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси зумовлюються глибокими змінами у сфері людського й соціального капіталу. При цьому вагомого значення набуває конвергенція різних суспільних утворень, що обґрунтовується необхідністю задоволення подібних функціональних вимог у схожих історичних ситуаціях у межах територіальних економічних систем. Конвергенція (зближення) суспільних ознак у процесі еволюції цивілізацій ґрунтується на надбанні ними аналогічності в результаті існування у схожих умовах і однакового спрямування вектора економічного розвитку територіальних систем.

Аналіз досліджень і публікацій. У сучасних наукових дослідженнях спостерігається цілеспрямована трансформація місця і ролі людини, зміна погляду на неї з позицій робочої сили до розуміння її як людського капіталу. Категорія людського капіталу, в політи-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ко-економічному аспекті, трактується як нове наукове і суспільне явище, що базується на вихідному методологічному положенні щодо вкладення в людину, формування її знань, спроможностей та практичних навичок і є джерелом економічного зростання, а інвестиції в розвиток людини мають довгострокову дію та післядію і гарантують як соціально-економічний, так і суспільно-політичний результат [1, с. 211–216].

Як зазначає В. Близнюк, «концепція трудових відносин в Україні за останнє десятиліття зазнала кардинальних змін від парадигми повної зайнятості до ліберальної моделі ринку праці, за якої визнається неминуче існування безробіття. Повна зайнятість як атрибут соціальної стабільності, невизнання робочої сили товаром у плановій економіці не могли не зумовити при становленні ринкових відносин певних ускладнень з визначенням основних показників ринку праці» [2, с. 298].

Процеси конвергенційного розвитку зумовлюються пристосуванням різних країн до змін, спричинених прискоренням науково-технічної революції та виникненням постіндустріального суспільства. Це викликало нагальну необхідність уважнішого ставлення до сусідніх країн для набуття й використання передового досвіду та інтегрування в економічній, політичній і культурній сферах [3].

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування особливостей конвергенційного розвитку людського й соціального капіталу територіальних економічних систем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні наукові підходи окреслюють чотири напрями соціально-економічної конвергенції територіальних економічних систем, які мають безпосередній вплив на формування людського й соціального капіталу:

1) створення економічних систем на суміжних територіях країн, близьких за історичними традиціями, мовними і культурними ознаками;

2) регулятивна конвергенція щодо уніфікації нормативно-правових актів між державами та угодами регіонального рівня. Така тенденція поширюється на різноманітні сфери суспільних відносин. Вступ України до СОТ та асоціація з ЄС передбачає прийняття й застосування міжнародних стандартів, що має вирішальне значення для забезпечення конкурентоспроможності продукції на глобальному рівні.

У сфері державного управління зароджується глобальний адміністративний простір, де чітка дихотомія (розподіл) між внутрідержавним і міжнародним управлінням зруйновані, адміністративні функції часто здійснюються у складній взаємодії між посадовими особами й інститутами [4, с. 15; 5, с. 477–478];

3) поступова трансформація економічних систем країн, які традиційно належали до окремого типу, у напрямі зближення їх з іншим типом.

Децентралізація влади і розвиток самоврядування в Україні стали показовим прикладом запозичення позитивних ознак сучасного соціально-економічного розвитку європейських країн.

Проте цей напрям конвергенції складний і не настільки помітний порівняно з попередніми, оскільки кожна соціально-економічна система має свою «інерцію», механізм самозбереження, виробляє певні захисні функції проти розчинення в ній чужорідних елементів. Однак якщо дві системи схожі одна на одну, вплив та імітації (однобічні або взаємні) стають інтенсивнішими, ніж у тих випадках, коли між системами спостерігаються чіткі відмінності [6, с. 125].

Близька схожість територіально економічних систем за історичними, культурними, мовними ознаками значною мірою нівелює дію механізму інерції й забезпечує взаємозв'язок, взаємовплив, взаємодію і взаємопроникнення соціально-економічних систем;

4) конвергенція людського і соціального капіталу територіальних економічних систем.

Людський фактор у процесі еволюційного розвитку цивілізацій і становлення націй завжди був основним в економічному піднесенні будь-якого суспільства. Однак у кризових

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

умовах господарювання в економіці країни потенційні можливості сформованого людського капіталу окремих сфер і видів економічної діяльності використовуються лише частково внаслідок наявного рівня офіційного та неофіційного (прихованого) безробіття, що спричиняє прискорену економічну зношеність людського капіталу. При цьому мають місце тенденції старіння знань і навичок працівників і фахівців, неспроможність оновлення знань у сучасних умовах, неможливість їх практичного застосування.

Соціальний капітал як важлива складова розвитку територіальної економічної системи зумовлюється формуванням інститутів, що покликані задовольняти потреби суспільства, економічним базисом якого вони виступають. Інститути формують зв'язки між людьми, нівелюють відмінності в індивідуальній поведінці і роблять поведінку індивіда зрозумілою та передбачуваною для інших. З цього погляду інститути формують соціальний капітал і надають йому індивідуальних ознак завдяки створенню формальних норм поведінки індивіда в суспільстві.

Важливим для становлення ефективного соціального капіталу вважаємо стабільність зовнішнього і внутрішнього середовища організацій, інститутів та інституцій. Люди більшу частину свого життя проводять в організаціях (господарських структурах). З цієї позиції правомірним є оцінювання особливостей розвитку соціального капіталу через організації.

Слід зауважити, що соціальний капітал по суті являє собою аспекти взаємодії в колективі, відносини з приводу спільного вирішення проблем, ухвалення управлінських рішень на шляху досягнення особистих і колективних цілей. Він включає неформальні й формальні зв'язки, нетрадиційні підходи до вирішення питань, особистісні складники поведінки індивіда, які формуються у процесі його становлення (лідерство, повага з боку інших, підприємницький талант).

Від соціального капіталу залежить ефективність колективних дій, швидкість досягнення консенсусу між співробітниками організації, кожний з яких має «власний соціальний капітал», вступаючи у відносини з іншими людьми. Зрозуміло, що кожний працівник підприємства має відмінні від інших компоненти соціального капіталу (суспільний статус, поведінковий, ментальний, комунікативний аспекти).

В умовах децентралізації влади й активізації ролі громад постає необхідність взаємодії і забезпечення процесу конвергенції людського і соціального капіталу (рис.), де людський капітал поєднує важливі елементи, зокрема підвищення освітнього рівня населення, набуття навичок ефективного господарювання в ринкових умовах, підвищення рівня відповідальності, збереження зорового способу життя.

Рис. Основні ознаки конвергенції людського і соціального капіталу

Соціальне спрямування конвергентних процесів повинно ґрунтуватися на забезпеченні результативного розвитку самоврядування територіальних громад, формуванні кооперативних відносин, підвищенні рівня колективізму і взаємодопомоги та спрямування зусиль на раціональне використання місцевих природних ресурсів та збереження навколишнього природного середовища.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Висновки і пропозиції. Соціально-економічна конвергенція являє собою складне суспільне явище, яке відображає загальні закономірності розвитку світогосподарських процесів і передбачає підвищення ступеня узгодженості регулювання суспільних відносин, зближення соціально-економічних систем, взаємопроникнення їхніх окремих регулятивних механізмів та інститутів.

В ідеалі конвергенція, зокрема людського й соціального капіталу, повинна демонструвати тісну взаємодію й тісне співробітництво, проте конвергентна схожість ніколи не буває глибокою.

На глобальному рівні традиційна відсталість постсоціалістичних країн від розвинених країн світу змушує їх повторювати у своєму становленні тернистий шлях, який пройшли свого часу країни з традиційною капіталістичною економікою.

Список використаних джерел

1. *Лендел М. А.* Формування і розвиток людського капіталу аграрного сектора Карпатського регіону / М. А. Лендел, Л. М. Газуда // Екологічні та соціально-економічні аспекти збереження етнокультурної та історичної спадщини Карпат : Міжнародна науково-практична конференція (Рахів, 1–5 вересня 2005 р.). – Рахів, 2005. – С. 211–216.
2. *Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку* / за ред. В. М. Гейця. – К. : Ін-т екон. прогноз., Фенікс, 2003. – 1008 с.
3. *Конвергенція* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://histua.com/slovník/k/konvergenciya>.
4. *Барциц И. Н.* Критерии эффективности государственного управления и глобальное управленческое пространство / И. Н. Барциц // Государство и право. – 2009. – № 3. – С. 12–20.
5. *Тихомиров Ю. А.* Управление на основе права / Ю. А. Тихомиров. – М. : Формула права, 2007. – 484 с.
6. *Sacco R.* La comparaison juridique au service de la connaissance du droit. – Paris : Economica, 1991. – 340 p.

References

1. Lendiel, M. A., Hazuda, L.M. (2005). Formuvannia i rozvytok liudskoho kapitalu ahrarnoho sektora Karpatskoho rehionu [The formation and development of human potential in the agrarian sector of the Carpathian region]. Proceedings from *Ekolohichni ta sotsialno-ekonomichni aspekty zberezhenia etnokulturnoi ta istorychnoi spadshchyny Karpat: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia – Ecological and Social-Economic Aspects of Ethnic-Cultural and Historical Heritage Conservation in the Carpathians: International Scientific and Practical Conference* (Rakhiv, September 1–5, 2005). Rakhiv, pp. 211–216 (in Ukrainian).
2. Heiets, V.M. (ed.) (2003). *Ekonomika Ukrainy: stratehiia i polityka dovhostrokovoho rozvytku [Ukraine's economy: strategy and long-term development policy]*. Kyiv: In-t ekon. prohnozuv.; Feniks (in Ukrainian).
3. *Konverhentsiia [Convergence]*. Retrieved from <http://histua.com/slovník/k/konvergenciya>.
4. Bartsyts, Y.N. (2009). Kriterii effektivnosti gosudarstvennogo upravleniia i globalnoe upravlencheskoe prostranstvo [The criteria of effectivity of state management and global management space]. *Hosudarstvo y pravo – State and Law*, no. 3, pp. 12–20 (in Russian).
5. Tikhomirov, Yu.A. (2007). *Upravlenie na osnove prava [Management based on the right]*. Moscow: Formula prava (in Russian).
6. Sacco R. (1991). *La comparaison juridique au service de la connaissance du droit*. Paris: Economica.

Газуда Леся Михайлівна – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства, ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (вул. Університетська, 14, м. Ужгород, 88000, Україна).
Газуда Леся Михайлівна – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства, ГВУЗ «Ужгородський національний університет» (ул. Університетська, 14, г. Ужгород, 88000, Україна).
Hazuda Lesia – Doctor of Economics, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Economics of Enterprise, State University “Uzhhorod National University” (14 Universitetska Str., 88000 Uzhgorod, Ukraine).
E-mail: lesyagazuda@gmail.com